

Obowiązek rezydencji biskupa diecezjalnego w aktualnym prawodawstwie Kościoła

Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany konstytucją apostołską *Sacrae disciplinae leges* z 1983 roku zwraca uwagę na obowiązek rezydencji wszystkich duchownych, choćby nie piastowali urzędu rezydencjalnego¹. Prawodawca rozróżnia więc duchownych na dwie kategorie: tych, którzy nie są zobowiązani szczegółowymi rozwiązaniami prawnymi do rezydencji i tych, którzy posiadają tzw. urząd rezydencjalny, a więc zobligowani są do przestrzegania tego obowiązku z mocy prawa. Dyscyplina kodeksu wymienia następujące kategorie urzędów rezydencjalnych: biskup diecezjalny², biskup koadiutor i biskup pomocniczy³, administrator diecezji⁴, proboszcz parafii⁵, administrator parafii⁶, wikariusz parafii⁷, przełożony instytutu zakonnego⁸. Tytuł niniejszego artykułu ogranicza nasze rozważanie do osoby i urzędu biskupa diecezjalnego, a wątek rezydencji wszystkich innych wymienionych urzędów może być interesującym tematem dla osób podejmujących taki problem badawczy.

Obowiązek rezydencji biskupa diecezjalnego nie jest normą nową, znana jest już w początkach chrześcijaństwa, a od IV wieku prawo przewidywało odpowiednie kary za przekroczenie tego obowiązku⁹. Wydaje się, że *ratio legis* tej starożytnej normy stanowi fakt, że biskup z ra-

Ks. MICHAŁ WIECZOREK – mgr teologii, lic. prawa kanonicznego, wiceoficjał Sądu Metropolitalnego w Częstochowie, wykładowca prawa kanonicznego w Wyższym Instytucie Teologicznym w Częstochowie.

¹ KODEKS PRAWA KANONICZNEGO/1983 (KPK/1983), kan. 283 § 1.

² KPK/1983, kan. 395 § 1.

³ KPK/1983, kan. 410.

⁴ KPK/1983, kan. 429.

⁵ KPK/1983, kan. 533 § 1.

⁶ KPK/1983, kan. 540 § 1.

⁷ KPK/1983, kan. 550 § 1.

⁸ KPK/1983, kan. 629.

⁹ G. GHIRLANDA, *Il diritto nella Chiesa, mistero di comunione*, Rzym 1990, 578.

cji swojej funkcji ma być widzialną podstawą i fundamentem jedności w powierzonym mu Kościele partykularnym, co podkreślają dokumenty soborowe, zwracając uwagę na posłannictwo, zadania i obowiązki tych, którzy naznaczeni są pełnią sakramentu święceń¹⁰.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie aktualnego prawodawstwa na temat obowiązku rezydencji biskupa diecezjalnego. Ponieważ proces legislacyjny tego obowiązku kształtował się przez wieki, w wielkim skrócie ukazano także pewne dokumenty historyczne, które miały wpływ na aktualne sformułowanie kodeksowe. Przytoczone teksty dekretów Soboru Trydenckiego mają wartość nie tylko w odniesieniu do dzisiejszych sformułowań prawnych, ale przede wszystkim wskazują na podstawę eklezjologiczną bardzo poważnego obowiązku, jakim jest obowiązek osobistej rezydencji biskupa diecezjalnego. Taki przekrój artykułu pozwala czytelnikowi odkryć proces historyczno-prawny kanonu o rezydencji biskupa.

1. Kształtowanie się normy prawnej – obowiązek rezydencji

Jak już zostało wyżej wspomniane obowiązek osobistej rezydencji biskupa w diecezji nie jest nową instytucją prawną i znany jest już w dekrecie Gracjana¹¹, a także w dekretach Grzegorza IX¹². Ks. Tadeusz Kukła, który podjął temat sankcji karnych za zaniedbanie rezydencji kanonicznej w prawie przedkodeksowym zauważa, że niektóre kary, jak ekskomunika, interdykt personalny zabraniający wejścia do kościoła oraz zakaz wykonywania kościelnych aktów prawnych, były stosowane w stosunku do wszystkich duchownych, niezależnie od ich stopnia godności. Kary więc nie wyłączały biskupa jako podmiotu, który dopuściłby się przestępstwa naruszenia rezydencji. Autor podkreśla,

¹⁰ Zob. więcej: CONCILIUM VATICANUM II, *Constitutio dogmatica de Ecclesia „Lumen gentium”* 23, AAS 57 (1965), 27-29, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”* w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 2002, 125-126; tamże, *Decretum de pastoralis episcoporum munere in Ecclesia „Christus Dominus”* 3, AAS 58 (1966), 674, *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus”*, w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 237; tamże 16, AAS 58 (1966), 680-681, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 243-244.

¹¹ C. 19–21, 25–26, C. VII, q. 1.

¹² X, III, 4, 9.

że kara depozycji¹³ była stosowana nie tylko do kapłanów, ale również w stosunku do biskupów, a nawet kardynałów¹⁴. Wydaje się, że przewidywane i stosowane kary, zarówno duchowe, jak i materialne, które w historii Kościoła były zróżnicowane, jeszcze bardziej podkreślają, jak ważną sprawą jest obowiązek personalnej rezydencji wszystkich tych, którzy są zobligowani do jej zachowania. Czasami do zaostrzenia przewidzianych kar przyczyniała się władza świecka, jak np. cesarz Justynian, który wydał dekrety, aby biskupi samowolnie nie opuszczali swych rezydencji i nie przenosili się z miejsca na miejsce¹⁵.

Sobór Laterański III w swoich dokumentach podkreśla, że w procesie przydzielenia kościoła lub powierzenia urzędu kościelnego należy brać pod uwagę znalezienie takiej osoby, która może osiąść w danym miejscu i osobiście wypełniać powierzone obowiązki¹⁶.

2. Sobór Trydencki

Istotnym *novum* w rozważanej problematyce przynoszą uchwały Soboru Trydenckiego. Ojcowie Soborowi podjęli tematykę rezydencji biskupa podczas dwóch sesji. Po raz pierwszy odbyło się to 13 stycznia 1547 roku na sesji VI, a sama nazwa wspomnianej sesji (O rezydencji biskupów i innych niższych duchownych) koncentruje naszą uwagę na obowiązku osobistej rezydencji biskupów. Ks. Marek Sygut, który zajął się tematem pochodzenia i natury władzy biskupa, zwraca uwagę, że po burzliwych dyskusjach dekret o rezydencji biskupa został przyjęty prawie jednogłośnie. Kontrowersje dotyczące pochodzenia tego obowiązku (z prawa Bożego lub prawa kościelnego) zostały przewyciężone w ten sposób, że arbitralnie nie stwierdza się pochodzenia tej normy, wskazując jedynie, że jest to nakaz Boży wypełniania troski pastoralnej wobec

¹³ Depozycja była karą powodującą utratę urzędów i dochodów kościelnych oraz prerogatyw stanu duchownego, a także skutkowałą niezdolnością do osiągnięcia jakiegokolwiek urzędu kościelnego; za: M. MYRCHA, *Depozycja i degradacja*, „Prawo Kanoniczne” 2/3-4 (1959), 125-131.

¹⁴ T. KUKLA, *Sankcje karne za zaniedbania rezydencji w prawie przedkodeksowym*, „Studia Płockie” 10 (1982), 98.

¹⁵ Tamże, 102.

¹⁶ CONCILIUM LATERANENSE III, can. XIII: „[...] cum igitur ecclesia vel ecclesiasticum ministerium committi debuerit, talis ad hoc persona quaeratur, quae residere in loco et curam eius per seipsum valeat exercere”, A. BARON – H. PIETRAS, *Dokumenty Soborów Powszechnych*, tłum. A. Baron – H. Pietras – T. Wnętrzak, t. II, Kraków 2007, 186-188.

powierzonej owczarni¹⁷. Dekret soboru zwraca uwagę, że reforma i naprawa obyczajów musi być rozpoczęta od tych, którzy stoją na czele większych kościołów, a odnośnie rezydencji wypowiada się następująco: „[c] Dlatego [sobór] upomina i chce, aby zostali upomniani wszyscy patriarchowie, prymasi, metropolici i przełożeni wszelkich kościołów katedralnych, niezależnie od imienia i tytułu, i zwrócili uwagę, wraz „z całą trzodą, gdyż Duch Święty ustanowił ich, aby kierowali Kościołem Bożym, który [Chrystus] nabył krwią swoją”, że mają czuwać, tak jak nakazuje Apostoł, aby pracowali we wszystkim i wypełniali swą posługę, [d] Niech wiedzą, że nie mogą tego dopełnić, gdy opuszczają swą trzodę jak najemnicy” i nie troszczą się o swoje owce, których krwi zażąda, z ich rąk najwyższy sędzia. Jest bowiem pewne, że wymówki pasterza nie będą przyjęte, gdy wilk pożre owce bez wiedzy pasterza, [e] Skoro dziś jest wielu takich (nad czym należy ciężko ubolewać), którzy niepomni nawet na własne zbawienie przedkładają sprawy ziemskie nad niebieskie, a ludzkie nad Boże, krążą po różnych dworach i (porzuciwszy owczarnię i zaniedbawszy troskę o powierzone sobie owce) zajmują się zabiegami dotyczącymi spraw doczesnych. Dlatego święty sobór uznał, że należy odnowić dawne kanony, ogłoszone przeciwko naruszającym obowiązek rezydowania (a które z powodu niegodziwości czasów i ludzi niemalże odeszły w zapomnienie)”¹⁸.

¹⁷ M. SYGUT, *Natura e origine della potesta dei vescovi nel Concilio di Trento e nella dottrina succesiva (1545 – 1869)*, Roma 1998, 166.

¹⁸ CONCILIIUM TRIDENTINUM, *Decretum de residentia episcoporum et aliorum inferiorum* VI, I : „[c] omnes patriarchalibus, primatialibus, metropolitanis et cathedralibus ecclesiis quibuscunque, quovis nomine ac titulo praefectos monet ac monitos esse vult, ut attendentes sibi et universo gregi, in quo Spiritus sanctus posuit eos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, vigilant sicut Apostolus praecipit, in omnibus laborent et ministerium suum impleant. [d] Implere autem illud se nequaquam posse sciant, si greges sibi commissos mercenariorum more deserant atque ovium suarum, quarum sanguis de eorum est manibus a supremo iudice requirendus, custodiae minime incumbant, cum certissimum sit, non admitti pastoris excusationem, si lupus oves comedit, et pastor nescit. [e] Ac nihilominus quia nonnulli (quod vehementer dolendum est) hoc tempore reperiuntur, qui propriae etiam salutis immemores terrenaque coelestibus, ac divinis humana praeferebant, in diversis curiis vagantur, aut in negotiorum temporalium sollicitudine (ovili derelicto atque ovium sibi commissarum cura neglecta) se detinent occupatos: placuit sacrosanctae synodo, antiquos canones (qui temporum atque hominum iniuria paene in dissuetudinem abierunt) adversus non residentes promulgatos innovare, quemadmodum virtute praesentis decreti innovat, ac ulterius pro firmiori eorundem residentia et reformandis in Ecclesia moribus in hunc, qui sequitur modum statuere atque sancire”, A. BARON – H. PIETRAS, *Dokumenty Soborów Powszechnych*, tłum. M. Karas – A. Maniecka, t. IV/1, Kraków 2007, 320-321.

Ojcowie Soborowi, aby jeszcze bardziej podkreślić, jak ważny jest obowiązek rezydencji, dla umocnienia zasad dotyczących tego obowiązku wydali również szczegółowe postanowienia, jak należy postępować w przypadku naruszenia rezydencji: „[f] Gdyby ktoś, niezależnie od posiadanej godności, stopnia czy stanu, przez sześć kolejnych miesięcy przebywał poza terenem swojej diecezji, bez zgody z prawem przeszkody albo bez słusznych i rozsądnych przyczyn, komu niezależnie od tego jakim tytułem, z jakiej przyczyny, w imię czego i jakim prawem został przydzielony kościół patriarchalny, prymasowski, metropolitalny albo katedralny, wtedy na mocy samego prawa popada w karę pozbawienia jednej czwartej części rocznych dochodów, które przez jego przełożonego mają być przekazane na budynek kościoła i miejscowym ubogim. Gdyby zaś przez następne sześć miesięcy dalej był nieobecny, wtedy podobnie, mocą samego czynu, traci kolejną czwartą część dochodów, która ma być przeznaczona na ten sam cel. [g] Gdyby zaś wzrastał w uporze, winien być poddany surowszym karom, wynikającym ze świętych kanonów. Pod karą zakazu wejścia do kościoła, którą przez sam fakt ściągnie na siebie winny [zaniedbania], metropolita powiadomi papieża listownie lub przez posłańca w ciągu trzech miesięcy o nieobecności biskupów pomocniczych, a najstarszy z nich o nieobecności metropolity. Papież zaś, stosownie do wielkości uporu nieobecnych duchownych, wedle swego najwyższego autorytetu rozpatrzy sprawę i zatroszczy się o bardziej odpowiednich pasterzy dla tego kościoła, tak jak uzna w Panu, że będzie to zbawienne i stosowne”¹⁹.

Druga z sesji, odbyta 15 lipca 1563 roku, zwraca uwagę na *ratio legis* zaproponowanej formy obowiązku rezydencji i przewidzianych

¹⁹ Tamże: „[f] si quis a patriarchali, primatiali, metropolitana seu cathedrali ecclesia, sibi quocumque titulo, causa, nomine seu iure commissa, quacumque ille dignitate, gradu et praesinentia praeferat, legitimo impedimento seu iustis et rationabilibus causis cessantibus, sex mensibus continuis extra suam dioecesim morando abfuerit, quartae partis fructuum unius anni, fabricae Ecclesiae et pauperibus loci per superiorem ecclesiasticum applicandorum poenam ipso iure incurrat. Quod si per alios sex menses in huiusmodi absentia perseveraverit, aliam quartam partem fructuum similiter applicandam eo ipso amittat. [g] Crescente vero contumacia, ut severiori sacrorum canonum censurae subiiciatur, metropolitanus suffraganeos episcopos absentes, metropolitanum vero absentem suffraganeus episcopus antiquior residens sub poena interdicti ingressus ecclesiae eo ipso incurrenda infra tres menses per litteras seu nuntium Romano pontifici denuntiari teneatur, qui in ipsos absentes, prout cuiusque maior aut minor contumacia exegerit, suae supremae sedis auctoritate animadvertere et ecclesiis ipsis de pastoribus utilioribus providere poterit, sicut in Domino noverit salubriter expedire”, A. BARON – H. PIETRAS, *Dokumenty Soborów Powszechnych*, t. IV/1, 320-323.

kar za naruszenie tego obowiązku. Ojcowie soborowi podkreślają, że zadaniem pasterzy jest czuwać nad swoją trzodą, a nie można tego dokonać, kiedy jest się nieobecny i opuszcza się stado jak najemnicy. Sobór wskazuje, jakie osoby zobligowane są do rezydencji: „[...] święty sobór wyjaśnia, że wszyscy patriarchowie, prymasi, metropolici, oraz wszyscy przełożeni wszelkich kościołów katedralnych, każdej godności i tytułu, jak również kardynałowie świętego Kościoła rzymskiego, są zobowiązani do osobistego przebywania na terenie swych kościołów albo diecezji, gdzie są winni wypełniać powierzone im obowiązki. Nie mogą natomiast być tam nieobecni za wyjątkiem przyczyn i w warunkach podanych poniżej”²⁰.

3. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku

Kodyfikacja normy prawnej dotyczącej obowiązku rezydencji jest zaczerpnięta z wyżej rozważanych uchwał Soboru Trydenckiego. Kodeks wśród wielu obowiązków biskupa wskazuje na rezydencję, a sam tekst kanonu jest przejrzysty i nie wymaga obszernego komentarza:

„§ 1. Etiamsi Episcopi Coadiutorem habeant, tenentur lege personalis in dioecesi residentiae.

§ 2. Praeterquam causa visitationis Sacrorum Liminum, Conciliorum, quibus interesse debent, vel civilis officii suis ecclesiis legitime adiuncti, abesse possunt aequa de causa non ultra duos vel ad summum tres menses intra annum, sive continuos sive intermissos, dummodo cautum sit ne ex ipsorum absentia dioecesis quidquam detrimenti capiat: quod tamen tempus coniungi nequit sive cum tempore sibi concesso occasione suae promotionis, vel visitationis Sacrorum Liminum, vel assistentiae Concilio, sive cum tempore vacationum anni subsequentis.

§ 3. Ab ecclesia cathedrali ne absint tempore Adventus et Quadragesimae, diebus Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes et Corporis Christi, nisi ex gravi et urgente causa.

§ 4. Si ultra sex menses e dioecesi illegitime abfuerint, Episcopum

²⁰ CONCILIUM TRIDENTINUM, *Decreta super reformatione* XXIII, II, can, I: „[...] illis inhaerendo declarat sacrosancta synodus, omnes patriarchalibus, metropolitanis ac cathedralibus ecclesiis quibuscumque quocumque nomine et titulo praefectos, etiam si sanctae Romanae ecclesiae cardinales sint, obligari ad personalem in sua ecclesia vel dioecesi residentiam, ubi iniuncto sibi officio defungi teneantur, neque abesse posse nisi ex causis et modis infrascriptis”, A. BARON – H. PIETRAS, *Dokumenty Soborów Powszechnych*, tłum. M. Karas – A. Maniecka, t. IV/2, Kraków 2007, 686-689.

Metropolita, ad normam can. 274, n. 4, Metropolitam antiquior Suffraganeus residens Sedi Apostolicae denuntiet”²¹.

Prawodawca nakłada więc na biskupa obowiązek personalnej rezydencji, choćby ten miał biskupa koadiutora. Norma kodeksowa zwraca także uwagę, że biskup może być nieobecny w diecezji nie dłużej niż 2 – 3 miesiące w ciągu roku. Wyjątek od tej zasady stanowi obecność biskupa na wizycie *ad limina* w Stolicy Apostolskiej, udział w soborach, podjęcie zadań wynikających z urzędu państwowego lub kościelnego. Prawodawca używa ciekawego sformułowania *aequa causa*. Oznacza ono, że biskup może być nieobecny tylko ze słusznej i racjonalnej przyczyny, jak np. poratowanie zdrowia czy odpoczynek umysłu²². Prawodawca w zawartej normie kodeksowej zwraca uwagę, że nie można niewykorzystanego czasu urlopu przekładać na następny rok. Komentatorzy tej części kanonu podkreślają, że rok liczy się od 01 stycznia do 31 grudnia i ferie niewykorzystane w tym okresie nie przechodzą na kolejne lata po nim następujące²³. Norma kodeksowa podkreśla, że biskup nie może być nieobecny bez poważnej i naglącej przyczyny poza kościołem katedralnym w czasie okresu adwentu i wielkiego postu, a także w czasie dni Narodzenia i Zmartwychwstania Pańskiego, Zesłania Ducha Świętego, Bożego Ciała. W przypadku nieobecności, która przedłużyła się do sześciu miesięcy prawodawca nakłada obowiązek poinformowania o tym fakcie Stolicę Apostolską. Obowiązek denuncjacji spoczywa na metropolicie, a gdy chodzi o jego urząd, na najstarszym biskupie sufraganie.

4. Rezydencja biskupa według Kodeksu z 1983 roku i dokumentów pokodeksowych

Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany za pontyfikatu Jana Pawła II normę prawną na temat rezydencji zawarł w następujący sposób:

„§ 1. Chociażby biskup diecezjalny miał koadiutora lub biskupa pomocniczego, związany jest prawem osobistej rezydencji w diecezji.

§ 2. Oprócz nawiedzania grobów apostolskich, obowiązkowego uczestniczenia w soborze lub synodzie, w Synodzie Biskupów, w Konferencji Episkopatu, czy też wypełniania jakiegoś innego prawnie

²¹ KODEKS PRAWA KANONICZNEGO/1917 (KPK/1917), kan. 338.

²² F.M. CAPPELLO, *Summa Iuris Canonici*, vol. I, Roma 1951, 339.

²³ M. CONTE A CORONATA, *Institutiones Iuris Canonici*, Taurini 1950, 470.

powierzonego mu obowiązku, poza diecezją może on przebywać dla słusznej przyczyny tylko przez miesiąc, bez przerwy lub z przerwami, jeśli jest pewne, że z jego nieobecności nie wyniknie szkoda dla diecezji.

§ 3. Poza przypadkiem poważnej i naglącej przyczyny, nie powinien opuszczać diecezji w dni Bożego Narodzenia, Wielkiego Tygodnia, Zmartwychwstania Pańskiego, Zesłania Ducha Świętego oraz Ciała i Krwi Chrystusa.

§ 4. Gdyby biskup był bezprawnie nieobecny w diecezji ponad sześć miesięcy, metropolita ma powiadomić Stolicę Apostolską o jego nieobecności. Jeśliby zaś chodziło o metropolitę, ma to uczynić najstarszy z sufraganów²⁴.

Sam tekst cytowanego kanonu nie jest zbyt trudny do interpretacji. Biskup diecezjalny ma prawo przebywać tylko jeden miesiąc poza diecezją i jest to czas, który zalicza mu się do urlopu, podobnie jak to ma miejsce w przypadku proboszczów²⁵. Jak widać z cytowanych kanonów między kodeksem z 1917 roku a tym z 1983 roku nie ma wielkich różnic, gdy chodzi o ich treść. Kodeks z 1983 roku oprócz biskupa koadiutora dodaje w paragrafie pierwszym osobę biskupa pomocniczego, który również nie zwalnia biskupa z jego obowiązku rezydencji, a więc obowiązek ten należy do takich, których nie da się spełnić za pomocą innych osób. Prawodawca dodaje do usprawiedliwionej nieobecności udział biskupa w zebraniach Konferencji Episkopatu i nie rozróżnia urzędów państwowych od kościelnych, podkreślając, że chodzi o prawnie powierzony obowiązek. Wydaje się, że prawnym obowiązkiem jest np. udział biskupa w kongregacjach plenarnych poszczególnych dykasterii Stolicy Apostolskiej, gdy dany biskup diecezjalny jest członkiem lub konsultorem i ma obowiązek stawienia się na zwołane zebranie²⁶. Nie ma zmiany w części dotyczącej okresów liturgicznych i poszczególnych uroczystości, podczas których biskup nie powinien opuszczać diecezji. Podobnie jak to miało miejsce w poprzednim kodeksie powiadomienie Stolicy Apostolskiej o bezprawnej nieobecności wynoszącej

²⁴ KPK/1983, kan. 395.

²⁵ KPK/1983, kan. 533 § 2.

²⁶ IOANNES PAULUS II, *Constitutio apostolica de Romana curia „Pastor bonus”* (PB) 9, AAS 80 (1988), 851-853, JAN PAWEŁ II, *Konstytucja apostolska o Kurii Rzymskiej „Pastor bonus”*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, red. P. Majer, Kraków 2011, 1410; tamże, art. 7, AAS 80 (1988), 861, *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, 1420-1421; tamże, art. 12, AAS 80 (1988), 862, *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, 1422.

sześć miesięcy należy do metropolity, a gdy o niego chodzi, do najstarszego z sufraganów²⁷.

W związku z aplikacją kanonu o rezydencji biskupa wypowiedziała się Papieska Rada ds. Interpretacji Tekstów Prawnych. W dniu 12 września 1996 r. sformułowała odpowiedzi na pytania skierowane przez Kongregację. Pierwsze pytanie dotyczyło wyjazdów na poszczególne sesje Konferencji Episkopatu. Rada wypowiedziała się na ten temat, że taki wyjazd i nieobecność biskupa w diecezji jest usprawiedliwiona o tyle, o ile w statutach konferencji przewidziany jest obowiązkowy udział zainteresowanego biskupa. Drugie pytanie miało na celu dopracowanie sformułowania normy kodeksowej w zakresie wypełniania innego prawnie powierzonego obowiązku. Zwraca się uwagę w tej interpretacji, że nie chodzi o jakikolwiek urząd czy posługę, ale o urząd powierzony biskupowi w sposób prawny przez Władzę zwierzchnią w stosunku do biskupa. W nocie wyjaśniającej podkreślono, że niektóre funkcje obiektywnie pozytywne, jak podjęcie wykładów na uczelni czy aktywność pastoralna, ponieważ nie są jednak skierowane bezpośrednio na troskę duszpasterską w diecezji, nie wchodzą w zakres prawnie powierzonych obowiązków. Taką aktywność biskupi więc mogą podjąć tylko i wyłącznie w czasie swojego miesięcznego urlopu, który im przynależy z mocy prawa. W tym kontekście Interpretator daje nawet wykaz, który oczywiście nie wyczerpuje aktywności biskupa, które są nie do pogodzenia z troską o diecezję i zwraca uwagę, że głoszenie rekolekcji czy prowadzenie misji poza diecezją i dla osób, które do diecezji nie należą, przewodniczenie pielgrzymkom dla osób spoza diecezji, uczestnictwo w kursach językowych czy konferencjach naukowych, czy wreszcie udział w spotkaniach organizowanych przez różne ruchy i stowarzyszenia nie mogą być prawnie usprawiedliwione i zaliczone do okresu wypełniania przez biskupa prawnie powierzonego obowiązku. Taka działalność może być prowadzona przez biskupa tylko w czasie swojego miesięcznego urlopu. Ostatnie pytanie dotyczyło kwestii, czy czas wakacji liczy się do miesięcznej absencji, czy też nie, i czy wakacje można traktować jako słuszną przyczynę nieobecności biskupa w die-

²⁷ W pracach przygotowawczych kodeksu poruszono kwestię osoby najstarszego z sufraganów, czyli *Suffraganeus antiquior*. Papieska Komisja odpowiedziała, że chodzi o tego biskupa, który jest najstarszy promocją do święceń episkopatu, czyli liczy się data listu nominacyjnego, a nie data przyjęcia święceń biskupich; por. PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Schema Codicis Iuris Canonici*, can. 442, „Communications” 14 (1982), 220.

cezi. Autentyczna interpretacja w tym zakresie obrała stanowisko, że czas wakacji jak najbardziej jest słuszną przyczyną i można z tego czasu skorzystać w trakcie miesięcznego terminu obecności poza diecezją²⁸.

Dopełnieniem rozważań dotyczących prawnego obowiązku rezydencji biskupa diecezjalnego jest dokument Stolicy Świętej dotyczący posługi i posłannictwa biskupów. W dyrektorium z dnia 22 lutego 2004 roku zwraca się uwagę, iż obowiązek rezydencji jest rzeczą fundamentalną dla każdego biskupa, aby w ten sposób zaradzić trosce pastoralnej powierzonego sobie ludu. Kongregacja uściśla normę prawną dotyczącą rezydencji kanonicznej i zwraca uwagę, że biskup może przebywać przez miesiąc poza diecezją, wykorzystując ten czas na swoje wakacje lub inne zajęcia. Przed opuszczeniem diecezji biskup musi upewnić się, że z jego nieobecności nie wyniknie żadna szkoda dla kościoła partykularnego i przewidzieć, co jest konieczne, aby kierowanie diecezją było zabezpieczone. Prawodawca podkreśla, że wizyty *ad limina*, udział w soborze powszechnym i partykularnym, dni ćwiczeń duchownych lub dni wykorzystane na zadania zlecone przez Stolicę Świętą nie zaliczają się do okresu miesiąca absencji w diecezji. Okoliczności te jednak powinny być wykonane w jak najkrótszym potrzebnym czasie. W innych przypadkach biskup zobowiązany jest prosić Stolicę Świętą o pozwolenie na przebywanie poza diecezją²⁹.

Na temat rezydencji biskupów wypowiedział się także papież Franciszek w dniu 27 lutego 2014 roku podczas spotkania z członkami Kongregacji ds. Biskupów. Papież zaznaczył, że w dzisiejszych czasach, przepełnionych spotkaniami i konferencjami, bardzo aktualny jest dekret Soboru Trydenckiego o rezydowaniu biskupów. Następca św. Piotra przypomniał, że misja biskupa domaga się ciągłości i powszedniości, a owczarni należy się miejsce w sercu pasterza³⁰.

²⁸ PONTIFICIO CONSIGLIO PER I TESTI LEGISLATIVI, *Obbligo del vescovo di risiedere in diocesi (circa il canone 395 CIC)*, Prot. N. 5125/96, „Communicaciones” 28 (1996), 182-186.

²⁹ CONGREGAZIONE PER I VESCOVI, *Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi „Apostolorum successors”* 161, w: http://www.vatican.va/romancuria/congregations/cbishops/documents/rcconcbishopsdoc20040222apostolorum-successores_it.html, [02. 03. 2016].

³⁰ FRANCISCUS, *Discorso alla riunione della Congregazione per i Vescovi* 8, w: http://w2.vatican.va/content/francisco/it/speeches/2014/february/documents/papa-francesco_20140227_riuinione-congregazione-vescovi.html, [02. 03. 2016].

Zakończenie

Cytowany w poprzedniej części kanon o rezydencji biskupa przewiduje, że do metropolity lub w przypadku metropolity do najstarszego sufragana należy powiadomienie Stolicy Apostolskiej, gdyby bezprawna nieobecność biskupa przedłużyła się do sześciu miesięcy. Prawodawca powszechny za poważne naruszenie obowiązku rezydencji przewiduje nawet sankcję karną. Przestępca powinien być ukarany sprawiedliwą karą, nie wyłączając, po upomnieniu, pozbawienia urzędu³¹. Wydaje się, że takimi sprawami i decyzjami powinna zająć się kompetentna dykasteria Kurii Rzymskiej, a więc Kongregacja ds. Kościołów Wschodnich w odniesieniu do biskupów obrządku wschodniego lub Kongregacja ds. Biskupów w odniesieniu do biskupów Kościoła łacińskiego, przy zachowaniu kompetencji Kongregacji ds. Ewangelizacji Narodów dla biskupów pracujących na terenach misyjnych³².

Obowiązek rezydencji biskupa diecezjalnego jest więc na tyle poważny, że znajduje swoją aplikację w kościelnym prawie karnym. Ten fakt jeszcze bardziej podkreśla, że misja biskupa jest ściśle związana z powierzonym jego pasterskiej pieczy ludem Bożym mieszkającym na konkretnym terytorium, a gwarantem tej pastoralnej troski jest realna obecność biskupa we własnym Kościele partykularnym.

The Obligation of Residence Diocesan Bishop in the Present Legislation of Church Summary

Current legislative norm codification describing legal obligation of diocesan bishop's residence has shaped for ages. The author reminds the most important historical documents concerning the pointed obligation, and tries to explain in the postcode documents published by popes and The Holy See, what is contrary to the obligation of residence and to make him visible guarantee of pastoral care of people of God.

Słowa kluczowe: biskup, obowiązek rezydencji, Stolica Święta.

Keywords: bishop, code, the obligation of residence, the Holy See.

³¹ KPK/1983, kan. 1396.

³² PB 56, AAS 80 (1988), 874, *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, 1432; tamże 75, AAS 80 (1988), 879, *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, 1436.

Bibliografia

Źródła

- Codex Iuris Canonici, Typis Polyglottis Vaticanis 1951.
- Concilium Lateranense III, w: A. Baron – H. Pietras, *Dokumenty Soborów Powszechnych*, tłum. A. Baron – H. Pietras – T. Wnętrzak, t. II, Kraków 2007, 168-206.
- Concilium Tridentinum, *Decreta super reformatione XXIII*, II, w: A. Baron – H. Pietras, *Dokumenty Soborów Powszechnych*, tłum. M. Karas – A. Maniecka, t. IV/2, Kraków 2007, 686-712.
- Concilium Tridentinum, *Decretum de residentia episcoporum et aliorum inferiorum*, w: A. Baron – H. Pietras, *Dokumenty Soborów Powszechnych*, tłum. M. Karas – A. Maniecka, t. IV/1, Kraków 2007, 318-324.
- Concilium Vaticanum II, *Constitutio dogmatica de Ecclesia „Lumen gentium”*, AAS 57 (1965), 5-71, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”* w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 2002, 104-166.
- Concilium Vaticanum II, *Decretum de pastoralis episcoporum munere in Ecclesia „Christus Dominus”*, AAS 58 (1966), 673-701, *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus”*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 236-258.
- Ioannes Paulus II *Constitutio apostolica de Curia Romana „Pastor bonus”*, AAS 80 (1988), 841-912, Jan Paweł II, *Konstytucja apostolska o Kurii Rzymskiej „Pastor bonus”*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, red. P. Majer, Kraków 2011, 1397-1465.
- Kodeks Prawa Kanonicznego, Poznań 1984.
- Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema Codicis Iuris Canonici*, „Communicationes” 14 (1982), 116-187.
- Pontificio Consiglio per i Testi Legislativi, *Obbligo del vescovo di risiedere in diocesi (circa il canone 395 CIC)*, Prot. N. 5125/96, „Communicationes” 28 (1996), 182-186.

Opracowania

- Cappello F.M., *Summa Iuris Canonici*, vol. I, Roma 1951.
- Conte A Coronata M., *Institutiones Iuris Canonici*, Taurini 1950.
- Ghirlanda G., *Il diritto nella Chiesa, mistero di comunione*, Roma 1990.
- Kukla T., *Sankcje karne za zaniedbania rezydencji w prawie przedkodeksowym*, „Studia Płockie” 10 (1982), 95-105.
- Myrcha M., *Depozycja i degradacja*, „Prawo Kanoniczne” 2/3-4 (1959), 125-232.
- Sygut M., *Natura e origine della potesta dei vescovi nel Concilio di Trento e nella dottrina succesiva (1545 – 1869)*, Roma 1998.

Netografia

Congregazione per i Vescovi, *Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi „Apostolorum successores”*, w: http://www.vatican.va/romancuria/congregations/cbishops/documents/rcconcbishopsdoc20040222a_postolorum-successores_it.html, [02. 03. 2016].

Francesco, *Discorso alla riunione della Congregazione per i Vescovi*, w: http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2014/february/documents/papa-francesco_20140227_riuinione-congregazione-vescovi.html, [02. 03. 2016].